

INFORMACIJA

vlasti Bosne i Hercegovine o provođenju preporuka Evropskog Komiteta za prevenciju torture, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja (CPT) za 2019. godinu

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je, nakon obavljene posjete Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja (CPT) Bosni i Hercegovini od 11. do 21. juna 2019. godine¹ i upućenih preporuka, pristupila uvidu i analizi istih, te pripremi sastanaka sa nadležnim institucijama u cilju njihove realizacije. Vlasti Bosne i Hercegovine su 9. decembra 2019. godine zaprimile preporuke, komentare i zahtjeve za informacije CPT komiteta u Izvještaju o posjeti Bosni i Hercegovini, koji je CPT usvojio na svojoj 100. sjednici, održanoj od 4. do 8. novembra 2019. godine.

S tim u vezi, kao odgovor na dostavljene preporuke CPT komiteta, predstavnici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine su dana 6. marta 2020. godine održali sastanak sa predstavnicima institucija na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, a u cilju pripreme dinamičkog plana za realizaciju preporuka iz Izvještaja CPT. Na sastanku su učestvovali predstavnici Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Granične policije Bosne i Hercegovine, Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstva unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstva rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Republike Srpske, Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske i Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo.

Cijeneći činjenicu da je rok za dostavljanje odgovora na preporuke CPT komitetu do početka juna 2020. godine, svi učesnici na sastanku su upoznati sa Izvještajem i preporukama CPT, te su u skladu s tim precizirani koraci ka sačinjavanju Informacije vlasti BiH na preporuke CPT komiteta u blagovremenom roku.

Pojedine institucije su informisale Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine o aktuelnim aktivnostima i donesenim dokumentima, a u cilju provođenja spomenutih preporuka.

Shodno tome, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je u cilju informisanja Komiteta u vezi sa preporukom br.21 dostavilo dopis u kojem navode da je Zavod za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, uz prethodno imenovanje rukovodnog kadra i zapošljavanje ostalog osoblja tokom 2020. godine stavljen u funkciju. Stavljanjem u funkciju navedenog zavoda, u značajnoj mjeri će biti rasterećen postojeći kapacitet drugih zatvora.

Uprava policije i njene organizacione jedinice u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo su izradile sljedeće dokumente:

- Instruktivnu depešu policijskog komesara broj 02/1-21/20 od 06.04.2020. godine kojom se policijskim službenicima nalažu konkretne mjere i radnje naznačene u preporukama,

¹ U pitanju je peta periodična posjeta, odnosno ukupno osma posjeta CPT Komiteta, koja je imala za cilj da ispita tretman i mehanizme zaštite prava koji su omogućeni licima koje je policija lišila slobode u oba entiteta Bosne i Hercegovine, te ispitala situaciju u kojoj se nalaze pritvorene osobe i osuđeni zatvorenici u *KPZ Sarajevo, Mostar i Banja Luka*, kao i da ispita i procjeni tretman pacijenata u dvije psihijatrijske ustanove u Sokocu, kao i štićenika Doma za socijalno zbrinjavanje Stolac;

a obzirom na ranije sačinjenu instruktivnu depešu broj 02/4-6/16 od 21.10.2016. godine, navedeno je u skladu sa preporukom broj 4, kojom se nadležni organi upućuju da se poruka treba ponavljati u odgovarajućem intervalu;

- Plan pripremnih aktivnosti za uspostavu prostorija za vođenje intervjua sa audio i video opremom za snimanje u Upravi policije broj 02/3-3-08/20 od 14.04.2020. godine, kojim se obrazlažu potrebne aktivnosti za naredni period kako bi se ispoštovale zakonske odredbe krivično-pravnog karaktera, kao i preporuka CPT komiteta;
- Akt Sektora za materijalno-finansijske poslove broj 02/6-107/20 od 02.04.2020. godine koji se odnosi na rekonstrukciju pritvorskih jedinica Uprave policije i Izvještaj Jedinice za osiguranje objekata i zadržavanje lica lišenih slobode broj 02/2-6-5-02-46/20, od 30.03.2020. godine koji se odnosi na trenutno stanje šest prostorija za zadržavanje Uprave policije;
- Plan i program specijalističke obuke za policijske službenike iz ciljanih organizacionih jedinica Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, na temu „Sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja“ broj 02/1-2-89/20 od 14.04.2020. godine;
- Plan i program specijalističke obuke za policijske službenike iz ciljanih organizacionih jedinica Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, na temu „Profesionalne tehnike ispitivanja za policijske službenike, a posebno istražitelje odjeljenja kriminalističke policije, sa akcentom na moderne, naučne metode krivične istrage“ broj 02/1-2-90/20 od 14.04.2020. godine, i
- Akt Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo broj 02/1-64/20 od 09.04.2020. godine upućen prema zdravstvenim ustanovama u Kantonu Sarajevo sa prijedlogom obezbjeđenja posebnih prostorija za pregled lica lišenih slobode.

U tabeli realizacije preporuka CPT komiteta od strane nadležnih institucija Bosne i Hercegovine su unijeti navedeni dokumenti, sa određenim rokovima za njihovu realizaciju.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, kao nadležno ministarstvo za provođenje velikog broja CPT preporuka, prikupilo je izjašnjenja nadležnih resornih ministarstava rada i socijalne politike, između ostalih ministarstva Srednjobosanskog kantona, Tuzlanskog kantona, Hercegovačko nertvanskog kantona, Kantona Sarajevo i Unsko-sanskog kantona. Očitovao se i „Dom za socijalno i zdravstveno zbrinjavanje osoba sa invaliditetom i drugih osoba“ Stolac.

Dostavljena mišljenja resornih ministarstava su objedinjena u tabeli realizacije preporuka.

Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova je, u pogledu kašnjenja u pristupu mjestima pritvora i dokumentaciji u pojedinim policijskim stanicama CPT delegacije u 2019. godini, nominovalo predstavnika koji će, nakon planiranih obuka, biti zadužen da obučni sva ovlaštena službena lica u Federalnoj upravi policije u smislu upoznavanja sa mandatom i aktivnostima CPT komiteta u Bosni i Hercegovini.

Nadalje, ovo Ministarstvo detaljno opisuje način postupanja policijskih službenika u primjeni zakona kada je u pitanju lišenje slobode i zadržavanje pritvorenika, kako slijedi:

Zakonom o krivičnom postupku FBiH² (čl. 153 st.1 ZKP FBiH) je definisano da policijski organ može osobi oduzeti slobodu ako postoje osnovi sumnje da je ta osoba počinila krivično djelo i ako postoji bilo koji razlog za pritvor osobe, definisan (čl. 146 st. 1 ZKP FBiH), odnosno:

² „Službene novine FBiH“ brojevi 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 09/09, 12/10, 08/13 i 59/14;

- Ako se krije ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva;
- Ako postoji osnovana bojazan da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za krivični postupak ili ako naročite okolnosti ukazuju da će ometati krivični postupak uticajem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače;
- Ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti, a za ta krivična djela može se izreći kazna zatvora najmanje od tri godine ili teža kazna;
- U vanrednim okolnostima, ako se radi o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora deset godina ili teža kazna, a koje je posebno teško, s obzirom na način izvršenja ili posljedice krivičnog djela, ako bi puštanjem na slobodu rezultiralo stvarnom prijetnjom narušavanja javnog reda.

Policijski organ je dužan takvu osobu bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata sprovesti tužitelju (čl. 153 st. 1 ZKP FBiH). Prilikom dovođenja policijski organ obavijestit će tužitelja o razlozima i vremenu oduzimanja slobode. Upotreba sile prilikom dovođenja dopuštena je u skladu sa zakonom. Poseban izuzetak koji definiše vremenski rok predavanja lica tužitelju je u slučaju kada se radi o krivičnim djelima terorizma u kojim slučajevima se osoba mora sprovesti tužitelju najkasnije u roku od 72 sata (čl. 153 st. 2 ZKP FBiH).

Osoba kojoj je oduzeta sloboda mora biti poučena o pravima koja pripadaju osobi lišenoj slobode i ista se mora na maternjem jeziku ili jeziku koji razumije odmah obavijestiti o (čl. 5 st. 1 ZKP FBiH):

- Razlozima lišenja slobode;
- Istovremeno prije prvog ispitivanja poučiti da nije dužna dati iskaz, niti odgovarati na postavljena pitanja;
- Da ima pravo uzeti branitelja kojeg može sama izabrati;
- Da ima pravo da njena porodica, konzularni službenik strane države čiji je državljanin ili druga osoba koju ona odredi budu obaviješteni o njenom lišenju slobode.

U skladu sa čl. 5 st. 2 ZKP FBiH osobi koja je lišena slobode postaviti će se branitelj na njen zahtjev ako zbog svog imovnog stanja ne može snositi troškove odbrane.

Upoznavanje osobe sa pripadajućim pravima se vrši usmenim putem, dok se ista prava nalaze pobrojana i na predviđenim Zapisnicima o lišenju slobode i ista se predočavaju osobama lišenim slobode, koji zapisnik se uz mogućnosti iznošenja eventualnih primjedbi daje lišenoj osobi da vjerodostojnost ovjeri potpisom, nakon čega se primjerak zapisnika o lišenju slobode uručuje osobi lišenoj slobode.

Pored prethodno opisanih zakonskih normi kojima su definisana pripadajuća prava osoba lišenih slobode kao i obaveze kojih se moraju pridržavati ovlaštena službena lica u postupanjima prema osobama lišenim slobode, od strane Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova su Pravilnikom o načinu postupanja policijskih službenika prema osobama lišenim slobode³, dodatno regulisani načini postupanja ovlaštenih službenih lica Federalne uprave policije prema osobama lišenim slobode, kao i policijskih službenika kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova kada u saradnji sa ovom Upravom preduzimaju zajedničke mjere i radnje. Tako je članovima 6. i 7. Pravilnika predviđena zabrana policijskom službeniku da se tokom preduzimanja radnji lišavanja slobode prema osobi lišenoj slobode ponaša nepristojno ili da upotrijebi nepotrebnu silu ili uputi pogrdne riječi ili da na drugi način narušava dostojanstvo i integritet osobe lišene slobode, kao i diskriminacija po osnovi spola, vjeroispovijesti, rasne i

³ "Službene novine FBiH" broj 71/15;

etničke pripadnosti, jezika, nacionalnog ili društvenog porijekla, obrazovanja, društvenog statusa, kao i drugih zakonom utvrđenih slučajeva.

Federalna uprava policije osobe lišene slobode, nakon prethodno opisanih radnji, u pravilu transportuje u prostorije ove Uprave radi dalje kriminalističke obrade. Cjelokupan proces od momenta lišenja slobode, naloga za lišenje, osobe zadužene za lišenje, transportna sredstva kojim su osobe prevezene od mjesta lišenja se upusuju u Knjigu evidencija o lišavanju slobode (čl. 34 st. 1 Zakona o policijskim službenicima FBiH), koja pored navedenih pojedinosti sadrži i rubrike u kojima se evidentiraju i sljedeća pripadajuća prava osoba lišenih slobode:

- Rubrika „obavještanje o pravima“, u koju osoba lišena slobode svojim potpisom potvrđuje da je upoznata sa svojim pravima;
- Rubrika „zahtjev za braniteljem u to vrijeme“, gdje su osobi lišenoj slobode ponuđene opcije „DA“ i „NE“ putem kojih se odlučuje o potrebi za angažmanom branitelja, što potvrđuje svojim potpisom;
- Rubrika „zahtjev za medicinskim osobljem u to vrijeme“, gdje su osobi lišenoj slobode ponuđene opcije „DA“ i „NE“ putem kojih se odlučuje o potrebi medicinskog pregleda što također potvrđuje svojim potpisom;
- Rubrika „zahtjev za obavještanjem člana uže porodice, prijatelja i ostalih u to vrijeme“, gdje su osobi lišenoj slobode ponuđene opcije „DA“ i „NE“ putem kojih se odlučuje o pravu obavještanja svoje porodice, konzularnog službenika strane države čiji je državljanin ili druga osoba koju ona odredi budu obaviješteni o njenom lišenju slobode, što također potvrđuje svojim potpisom;
- Rubrika „malodobne ili mentalno hendikepirane osobe“ u kojoj postoje opcije obavještenja 1) „odgovorne odrasle osobe“ i obavještenja 2) „o pravima osobe lišene slobode u prisustvu odgovorne odrasle osobe“.

U slučaju ako osoba kojoj je oduzeta sloboda ne bude sprovedena tužitelju u predviđenom zakonskom roku pustit će se na slobodu (čl. 153 st. 4 ZKP FBiH) o čemu se sačinjava odgovarajući zapisnik koji sadrži podatke koji prate stanje osobe lišene slobode prilikom otpusta, vidljivi predočeni zdravstveni problemi, ozljede, upotreba droge ili alkohola, privremeno oduzimanje – vraćanje predmeta, da li je izvršeno pretresanje, stepen upotrijebljene sile i dr.

Ukoliko se odluči o daljem zadržavanju osobe lišene slobode ista se mora predati u zakonskom roku tužitelju koji je dužan osobu kojoj je oduzeta sloboda ispitati bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata i u tom roku odlučiti da li će se osoba kojoj je oduzeta sloboda pustiti na slobodu ili će dostaviti obrazloženi prijedlog za određivanje pritvora osiguravajući izvođenje osobe pred sudiju za prethodni postupak (čl. 153 st. 5 ZKP FBiH). Sudija za prethodni postupak će odmah, a najkasnije u roku od 24 sata donijeti odluku o prijedlogu za određivanje pritvora (čl. 153 st. 6 ZKP FBiH). O predaji osobe nadležnom tužitelju koji pored podataka o lišenju sadrže podatke o stanju lica lišenog slobode prilikom predaje, vidljivi i predočeni zdravstveni problemi, ozljede, upotreba droge ili alkohola, stepen upotrebljene sile, podaci o načinu transporta – dovođenja lica lišenog slobode p/m/v i registarski broj. Sve ostale promjene u pogledu ovlaštenih službenih osoba ili policijskih agencija koje tretiraju osobu lišenu slobode se evidentiraju putem Zapisnika o predaji osobe lišene slobode drugoj organizacionoj jedinici, policijskoj ili drugoj instituciji, u kojima se obrađuju i ažuriraju nastale promjene u vezi stanja osobe lišene slobode prilikom predaje, vidljivih predočenih zdravstvenih problema, ozljede, upotreba droge ili alkohola, privremeno oduzimanje predmeta, izvršen pretres, stepen upotrebljene sile (sredstva vezivanja, fizička snaga, službena palica, vatreno oružje i dr.),

podaci o načinu transporta – dovođenja osobe lišene slobode p/m/v i registarski broj i slične pojedinosti.

Pravilnikom o načinu postupanja policijskih službenika prema osobama lišenim slobode (čl. 21 st. 1 Pravilnika) propisana je obaveza vizuelnog pregleda osobe lišene slobode u prostorijama za zadržavanje, u kojim slučajevima će policijski službenici raspoređeni na poslovima osiguranja zadržanih osoba vizuelno utvrditi stanje osobe lišene slobode u pogledu da li postoje nanesene tjelesne povrede (modrice, ogrebotine, posjekotine i sl.) ili zdravstveni problemi, odnosno da li je osoba pod uticajem alkohola ili droga. Sve eventualne ozljede zadobivene prilikom lišavanja slobode se opisuju u posebno predviđenom Zapisniku (čl. 21 st. 2 Pravilnika), te se u slučajevima kada je osoba lišena slobode ozbiljno ozlijeđena ili bolesna smješta u zdravstvenu ustanovu i koji boravak će biti pod nadzorom policijskog službenika, dok se u slučajevima u kojima osoba lišena slobode odbije smještaj u zdravstvenu ustanovu sačinjava posebna izjava o odbijanju smještaja (čl. 21 st. 3 Pravilnika). Ukoliko se u periodu boravka osobe lišene slobode pojave neki od hitnih slučajeva, tada se osoba lišena slobode upućuje u najbližu odgovarajuću zdravstvenu ustanovu, o čemu odlučuje rukovodilac prostorije za zadržavanje (čl. 21 st. 5 Pravilnika).

S obzirom na veliki broj preporuka i zahtjeva za informacijama CPT komiteta, nadležne institucije su svoje planirane mjere za realizaciju preporuka unijele u tabelu u prilogu ove informacije, a zbog lakše preglednosti i praćenja njihove realizacije.